

UOT 02

RƏŞAD QARDAŞOV

*Bakı Dövlət Universiteti
Informasiya və sənəd menecmenti fakültəsinin
Kitabxana informasiya resurslarının idarə edilməsi kafedrasının dosenti,
tarix üzrə fəlsəfə doktoru
qardashov@inbox.ru*

**UNİVERSİTET KİTABXANALARININ METODİKİ MƏRKƏZİ
(Kitabxanaçılıq peşəsi üzrə fasiləsiz təhsilin təşkili)**

DOI: <https://doi.org/10.36719/2708-065X/108/87-93>

Kitabxanaçılıq peşəsi üzrə fasiləsiz təhsil sistemi kitabxana işçilərinin ixtisasının artırılması ilə əlaqədar ali təhsil müəssisələrində, metodik mərkəzlərdə, ixtisasartırma kurslarında məşğələlərə kömək məqsədilə xüsusi tədris planları əsasında keçirilməlidir. Respublikamızda kitabxanaçılıq peşəsi üzrə fasiləsiz təhsil sisteminin ümumi strategiyasının inkişaf etdirilməsi, vahid iyerarxiya prinsipləri əsasında yeniləşdirilməsi metodik mərkəzlərin bu prosesdə iştirakını tələb edir. Respublikamızda kitabxanaçı kadrların fasiləsiz təhsil sistemində hazırlanması kitabxana işinin metodik təminat sistemi ilə sıx vəhdətdə bir-birini tamamlayan elmi-təcrübi, pedaqoji və metodiki baxımdan əlaqələndirilmiş sistemli fəaliyyətkimi formalaşmasından ibarətdir. Məqalədə yuxarıda göstərilən müddəalar tarixi xronologiyaya uyğun olaraq mərhələli şəkildə şərh edilmişdir. Həmçinin, Universitet kitabxanalarının bu fasiləsiz təhsil sistemində metodik mərkəz kimi fəaliyyətidə qiymətləndirilmişdir.

Açar sözlər: Ali məktəb kitabxanaları, informasiya resursları, kitabxana şəbəkəsi, kitabxana resursları, kitabxanaçı kadrlar, metodiki mərkəz.

Giriş. Fasiləsiz kitabxanaçılıq təhsili nədir, bu necə başa düşülməlidir? Fasiləsiz kitabxanaçılıq təhsilinə aşağıdakılar aiddir:

- Kitabxanaların mütəmadi olaraq yüksək potensiallı və bilikli kadrlarla təmin olunması;
- Kitabxanaçı kadrlara müasir dövrün tələbləri səviyyəsində bilik və bacarıqların çatdırılması mexanizminin yüksək səviyyədə olması;
- Onların yeni peşəkar bacarıqlara uyğunlaşmasını təmin etmək;
- Ölkədə kitabxanaçılıq işinin geniş maddi-texniki bazaya malik olmasını təmin etmək: - Yeni fikirlər, konsepsiyalar, kitabxanaçı təcrübəsi və kitabxana texnologiyalarının öyrənilməsi;
- Peşəkar kitabxanaçılıq əlaqələrinin geniş surətdə yayılması [5, 25].

Göründüyü kimi, kitabxanaçılıq peşəsi üzrə fasiləsiz təhsil yuxarıda göstərilən müddəaları özündə əks etdirməlidir. Ölkəmizdə dövlət kitabxanaçılıq siyasətinin təhsil mexanizminin yeni mərhələyə qədəm qoyması mütəxəssislərə peşəkar biliklərin verilməsi və maksimum peşə bacarıqlarının öyrədilməsindən ibarətdir. Bütün bunlar ölkədə kitabxanaçılıq işinin modernləşdirilməsini, bu sahədə texniki islahatların aparılmasını vacib tələb kimi qarşıya qoyur. Həyata keçirilən bu layihələr vahid elmi, metodiki əsasə malikdir.

Bu layihələrin əsas mahiyyəti ona yönəlmişdir ki, cəmiyyətdə kitabxanaçı şəxsiyyətini lazımi səviyyədə qiymətləndirmək istehsal fəaliyyətinin texniki şərtlərə uyğunlaşdırmaqdan ibarətdir. İstehsal fəaliyyətinin texniki şərtlərə uyğunlaşdırılması o deməkdir ki, uzun illər kitabxanaçılar işlədikləri müəssisələrdə müasir texniki avadanlıqlardan uzaq olmuşlar və kitabxanaçılıq peşəsi üzrə fasiləsiz təhsil sistemində hazırlanan kadrlara bu peşə bilik və bacarıqlarının öyrədilməsi günün vacib tələblərindən biridir [9, 57].

Keçid dövründə yaşayan ölkələrdə fasiləsiz kitabxanaçılıq təhsilinin yeni modelləri işlənib hazırlanmalıdır. Bu zaman kitabxanaçıların fasiləsiz təhsil sistemində müəssisə və mərkəzlərin üzərinə böyük yük düşür. Təbiidir ki, kitabxanaçılıq peşəsi üzrə fasiləsiz təhsil sistemində metodik mərkəzlərin iştirakı daha çox ixtisasartırma və kadrların yenidən hazırlanması mərhələsində özünü büruzə verir. Bu sahədə bir neçə onilliklər ərzində müəyyən təcrübə əldə olunmuşdur. 1990-cı illərdən başlayaraq

bu təcrübə getdikcə zəifləmiş, tədricən bərhad vəziyyətə düşmüşdür. 1993-cü ildə ümummilli lider Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəlməsindən sonra respublikamızın bütün sahələrində baş verən dirçəliş mədəniyyət sahəsini də бүрүdү və mədəniyyətimizin ayrılmaz tərkib hissəsi olan kitabxanalar da bu dövlət qayğısı ilə əhatələndi. Şübhəsiz ki, müasir dövrdə kitabxana işçilərinin ixtisasartırma və yenidən hazırlanma prosesi kitabxanaçılıq peşəsi üzrə fasiləsiz təhsil sistemində mühüm əhəmiyyətə malik olan müəssisə və mərkəzlərin üzərinə düşür.

Respublikamızda kitabxanaçılıq peşəsi üzrə fasiləsiz təhsil aşağıdakı prinsiplər əsasında aparılmalıdır:

- Peşəkar fəaliyyətdə yeni innovativ biliklərin prioritet istiqamət kimi qəbul edilməsi;
- Peşəkar kadr hazırlığında istifadə olunan tədris planları və proqramlarının modifikasiya olunması;
- Bu sahənin digər sahələrə qarşı sosial açıqlığının olması;
- Kitabxanaçılıq peşəsi cəmiyyətin bütün sahələrini əhatə edən elmi biliklərlə sıx əlaqədədir;
- Peşəkar kadr hazırlığında fərdi təhsil;
- Tədris prosesində iştirak edən bütün əməkdaşlara qarşı demokratiklik prinsipinin qorunması.

Beləliklə, respublikamızda kitabxanaçılıq təhsili yeni metod və kontekstdə - yeni prinsiplərin, pedaqoji praktikanın, yeni cəmiyyət üçün yeni kadrların hazırlanması kontekstində aparılmalıdır.

Dünya təcrübəsi sübut edir ki, inkişaf etmiş ölkələrdə kitabxanaçıların fasiləsiz təhsil sisteminin və bu peşənin daha dərinədən öyrənilməsinin böyük çəkisi fasiləsiz təhsil sisteminin ixtisasartırma mərhələsinin üzərinə düşür. Bu məqsədlə Avropa ölkələrində, ABŞ-da, Rusiyada və b. ölkələrdə iri elmi kitabxanaların bazasında kitabxana işinə dair menecment, treninq, digər kitabxanaçılıq təhsili mərkəzləri yaranır və bu da fasiləsiz sistemində mühüm əhəmiyyətə malikdir [10, 165].

Respublikamızda kitabxanaçılıq peşəsi üzrə fasiləsiz təhsil sistemində metodik mərkəzlərin mühüm rolu var.

Kitabxanaçılıq peşəsi üzrə fasiləsiz təhsil sistemində kitabxana işçilərinin ixtisasının artırılması ilə əlaqədar metodik mərkəzlərdə, ixtisasartırma kurslarında məşğələlərə kömək məqsədilə xüsusi tədris planları tərtib edilməlidir. Belə sənədlər ölkəmiqyaslı, şəbəkədaxili və şəbəkələrarası xarakter daşıyaraq kitabxana işçilərinin peşə səviyyəsinin yüksəldilməsinə xidmət edən problemləri əhatə etmişdir. Şübhəsiz, kitabxanaçılıq peşəsi üzrə fasiləsiz təhsil sistemində ixtisaslı kitabxanaçı kadrlar hazırlayan təhsil müəssisələrinin, əsasən BDU-nun İnformasiya və sənəd menecmenti fakültəsinin böyük rolu vardır. Kitabxanaçılıq peşəsi üzrə fasiləsiz təhsil sistemində fəaliyyətin genişləndirilməsi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir və aşağıdakı mərhələ və pillələrə bölünür:

1. Orta ixtisas təhsili;
2. Ali ixtisas təhsili: bakalavr, magistr, doktorantura;
3. İxtisasartırma və kadrların yenidən hazırlanması;
4. Şəxsi təhsil.

Respublikamızda kitabxanaçılıq peşəsi üzrə fasiləsiz təhsil sistemində ümumi strategiya onu tələb edir ki, kitabxanaçı kadrlara daim yeniləşən biliklər tədris olunsun. Ölkəmizdə kitabxanaçılıq peşəsinin 100 ilə yaxın əməli təcrübəsi olduğunu nəzərə alaraq, bu yolun ayrı-ayrı inkişaf mərhələlərində kitabxanaçılıq təhsili üzrə tədris planları və proqramlarının formalaşan təcrübəyə uyğun olaraq dəyişdiyini görmüş olarıq.

Qeyd etdiyimiz kimi, kitabxanaçılıq təhsili sistemi ilə digər istiqamətdə mövcud olan təcrübələrin əlaqələndirilməsi metodik mərkəzlərin üzərinə düşür. Təbii ki, kitabxanaçılıq peşəsi üzrə fasiləsiz təhsil sistemində metodik mərkəzlərin iştirakı daha çox ixtisasartırma və kadrların yenidən hazırlanması mərhələsində özünü büruzə verir. Bu istiqamətdə böyük təcrübəyə malik olan metodiki mərkəzlər daimi kurslar həyata keçirirlər. Bir məsələni qeyd etmək lazımdır ki, bu metodiki mərkəzlərin heç biri müvafiq kitabxana şəbəkəsi işçilərinin ixtisasartırma problemi ilə uzun illər məşğul olmamışdır. Buna görə də müasir mərhələdə respublika kitabxana işçilərinin ixtisaslarının artırılması və yenidən hazırlanması prosesində metodiki mərkəzlərin mahiyyəti, məqsəd, vəzifə və formaları müvafiq prinsip və metodlar əsasında həyata keçirilir. Metodik mərkəzlərin ixtisasartırma proseslərindəki fəaliyyəti 4 səviyyədə həyata keçirilir:

1. Kitabxanadaxili;

2. Şəbəkədaxili;
3. Şəbəkələrarası;
4. Respublika səviyyəli

Kitabxanadaxili ixtisasartırma tədbirləri müvafiq kollektivin konkret fəaliyyəti ilə sıx əlaqədardır. Bu zaman hər hansı bir kitabxananın əməkdaşlarının arzu və təklifləri nəzərə alınaraq, bu kitabxanada müvafiq bir sahədə bu kurslar təşkil olunur.

Şəbəkədaxili səviyyədə isə bir neçə müvafiq kitabxana şəbəkəsinin respublikanın kitabxana sistemlərində həyata keçirdikləri funksiyaları nəzərə alınmaqla təşkil edilir.

Şəbəkələrarası ixtisasartırma tədbirləri istifadəçilərin kitabxana-informasiya ehtiyatlarından, istifadəçilərə xidmətlərin aktual problemlərindən, kitabxanaçılar tərəfindən nəzəri biliklərin dünya təcrübəsinə əsaslanmasına yönəldilmiş tədbirlər olmalıdır.

Respublika miqyaslı ixtisasartırmada kitabxana işinin qlobal problemləri ilə əlaqədar olaraq həyata keçirilən strateji tədbirlərdir [7, 235].

Müasir dövrdə ixtisasartırma prosesində ən mühüm məsələlərdən biri də kitabxanaçıların oxuculara xidmət işində köhnə vərdislərdən azad olub demokratik prinsiplərə yiyələnməsidir. Kitabxanaçıların ixtisasartırma təhsili prosesində metodik mərkəzlər tərəfindən nəzəriyyə, metodika uzunmüddətli təcrübə prosesində formalaşmış zəngin forma və üsullardan, pedaqoji metodlardan geniş istifadə etməsidir. Bu zaman təcrübə məşğələlər, praktikumlar, seminarlar, “dəyirmi masa”lar, disputlar, müsabiqələr və s. kimi təlim-tədris növlərinin həyata keçirilməsi vacib şərt kimi meydana çıxır. Kitabxana işçilərinin ixtisasartırma proseslərində onlara yüksək peşə vərdislərinin aşılmasında dünya təcrübəsindən çox geniş istifadə olunmalıdır ki, bu gün də bu məsələyə xüsusi önəm verilir.

Respublikamızda kitabxana işçilərinin ixtisasının artırılması əlaqədar metodik mərkəzlər tərəfindən həyata keçirilən tədbirlər mədəniyyət işçilərinin ixtisasının artırılması və yenidən hazırlanması daimi kurslarının fəaliyyəti ilə sıx əlaqədardır. Metodik mərkəzlər və Mədəniyyət Nazirliyinin kitabxana işçiləri üçün ixtisasartırma kurslarının fəaliyyəti arasında qismən fərq olsa da, hər iki qurum tərəfindən həyata keçirilən tədbirlər şəxsi təhsil sahəsində olduğu kimi, kitabxanaçılıq sahəsində də çalışan mütəxəssislərin formalaşmasına güclü təsir göstərir, gənc kitabxanaçı kadrların şəxsi peşə təhsilinə kömək edir. Kitabxana işçilərinin peşə səviyyəsinin yüksəldilməsi ilə əlaqədar qeyd olunan bu mühüm iş üsulları özünün rəngarəngliliyinə və çoxşaxəliliyinə görə də seçilir.

İxtisasartırma kurslarının yaranma zərurətini araşdırdıqda məlum olur ki, bu kurslar XX əsrin 60-cı illərində (1966) mütəmadi olaraq keçirilməyə (müəyyən fasilələrlə) başlamışdır. İxtisasartırma sistemi olmadan yüksəkixtisaslı mütəxəssislərin zamanla ayaqlaşması, müasir şəraitin tələblərindən irəli gələn vəzifələri yerinə yetirə bilməsi çox çətindir.

Məhz buna görə ki, ölkəmizdə ixtisasartırma müəssisələrinin böyük şəbəkəsi yaranmışdır. Respublikamızda geniş təkmilləşdirmə institutları və kursları fəaliyyət göstərir [12, 208].

Hələ 1966-cı ilə qədər respublikamızda kitabxana işçilərinin ixtisasları vaxtaşırı təşkil edilən, kurslar, konfranslar, seminarlar vasitəsilə artırılırdı. Bu kurslar respublikanın ənənəvi zona mərkəzlərində - Quba, Salyan, Lənkəran, Şəki, Ağdam, habelə Gəncə, Naxçıvan və Xankəndi şəhərlərində keçirilirdi. Bu kursların tədris planında əsasən ictimai elmlər və ixtisas fənlərindən 144 saatlıq dərs yükü nəzərdə tutulurdu. İxtisas fənləri Mədəniyyət Nazirliyinin, habelə müxtəlif mədəniyyət sahələri üzrə respublika metodik mərkəzlərinin işçiləri tərəfindən tədris olunurdu. Əlbəttə, bu kurslar öz vaxtında müəyyən iş görə bilmiş, respublikanın kitabxana işçilərinin ixtisaslarının artırılmasında mühüm rol oynamışdır. Lakin kursların bu istiqamətdə apardığı işlər planauyğun, sistemli xarakter daşımadığından onların daha da təkmilləşməsinə və daimi ixtisasartırma müəssisəsinin yaradılmasına böyük ehtiyac hiss edilirdi. Məhz buna görə də Azərbaycan SSR Nazirlər Soveti 1966-cı il oktyabrın 20-də “Mədəniyyət işçilərinin respublika ixtisasartırma kursunun yaradılması” haqqında sərəncam verdi. Sərəncama müvafiq surətdə Azərbaycan SSR Mədəniyyət Nazirliyinin 1966-cı il dekabr ayının 4-də “Mədəni-maarif işçilərinin respublika ixtisasartırma kursunun yaradılması” haqqında əmri oldu. Əmrdə respublikanın bütün mədəni-maarif işçilərinin, o cümlədən də kitabxanaçıların 4 ildə bir dəfə, 1966-cı ilin dekabr ayından Bakıda fəaliyyət göstərən kurslarda öz ixtisaslarını artırmaları nəzərdə tutulurdu. Beləliklə, 1967-ci ildən kitabxana

işçilərinin sistemli şəkildə ixtisasartırmalarının əsası qoyuldu. Hər il kurslarda 200 nəfərə qədər kitabxana işçisi, o cümlədən 100 nəfər kənd kitabxanaçıları öz ixtisaslarını artırırtdılar. Əvvəllər bu kurslara ancaq orta təhsilli kitabxana işçiləri dəvət olunurdu.

70-80-ci illərdə kitabxana işçilərinin ixtisaslarının artırılmasında bu kurs böyük rol oynamışdır. Kurslarda kitabxana işçiləri dövrün qarşıya qoyduğu vəzifələrlə əlaqədar kitabxana işində baş verən bütün yeniliklərlə tanış olurdular. Məsələn, kursun tədris planlarında son zamanlar kitabxana işinin mərkəzləşdirilməsi məsələlərinə geniş yer verilmişdi. Buna görə də kitabxana işçilərinin ixtisasartırma sistemində tədris işi fərqli şəkildə həyata keçirilirdi. Əgər əvvəllər müxtəlif qrupların yaradılması üçün kitabxana işçilərinin təhsil səviyyələri nəzərə alınırıdısa, daha sonra hər şeydən əvvəl kitabxanaçının iş xüsusiyyətləri əsas götürülürdü [6, 87].

Göründüyü kimi, Azərbaycanda kitabxanaçılıq peşəsi üzrə ixtisasartırma kursları XX əsrin 60-cı illərindən başlasa da, müasir dövrə kimi davam edir. İxtisasartırma kursları fasiləsiz kitabxanaçılıq təhsilində böyük əhəmiyyətə malikdir. Yuxarıda fasiləsiz kitabxanaçılıq təhsilinin mahiyyəti, onun quruluşu və təhsil sistemində iştirak edən mərkəzlər haqqında ümumi məlumat verilmişdir.

Məlumdur ki, metodik mərkəzlər dedikdə respublikamızda mövcud olan, fəaliyyət göstərən, metodiki baza funksiyasını yerinə yetirən kitabxanalar nəzərdə tutulur. Respublikada fəaliyyət göstərən kitabxanaların hamısına M.F.Axundov adına Milli Kitabxana metodiki təminatı həyata keçirir. Başqa sözlə desək, metodiki mərkəzdir. Bu kitabxananın həyata keçirdiyi ən böyük işlərdən də biri kitabxanaçılıq peşəsi üzrə fasiləsiz təhsil sistemində mütəxəssislərə ixtisasartırma kurslarının təşkilidir. Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxanası məktəb kitabxanalarına metodiki baza funksiyasını həyata keçirir. Məlum olduğu kimi, respublikada fəaliyyət göstərən ali məktəb kitabxanalarına elmi metodik təminatı Bakı Dövlət Universitetinin Elmi Kitabxanası həyata keçirir. BDU-nun Elmi Kitabxanası 1919-cu ildə təşkil olunub. Geniş oxucu kütləsinə, böyük fonda və müasir texniki avadanlıqlara malik kitabxana tabeliyində olan ali məktəb kitabxanaları üçün, həmin kitabxanaların əməkdaşların üçün müşavirələr, seminarlar, kurslar təşkil edir. Həmçinin, kitabxana, kitabxananın əməkdaşları istər respublika miqyaslı, istərsə də beynəlxalq miqyaslı tədbirlərdə iştirak edir, təcrübələrini daha da zənginləşdirirlər.

Azərbaycanda kitabxanaçılıq peşəsi üzrə fasiləsiz təhsil sistemində Azərbaycan Mədəniyyət Nazirliyinin nəzdində fəaliyyət göstərən kitabxanaçı kadrlara ixtisasartırma kurslarının böyük əhəmiyyəti vardır. Azərbaycan müstəqilliyi bərpa etdikdən sonra bütün sahələrdə olan irəliləyiş qeyri-hökumət təşkilatlarının yaranmasında da özünü göstərir. Kitabxanaçılıq peşəsini tərənnüm edən qeyri-hökumət təşkilatları da yaranmışdır. Azərbaycanda Kitabxana İşinin İnkişafı Assosiasiyasının yaranması bu işə bariz nümunədir. Bu ictimai qurum kitabxanaçılıq peşəsi üzrə fasiləsiz təhsil sistemində böyük işlər görmüşdür. Bu işdə həmçinin xarici təşkilatların, qeyri-hökumət təşkilatlarının böyük rolu vardır. Respublikada kitabxana işçilərinin fasiləsiz təhsil sistemində və xüsusən ixtisasartırma prosesində metodik mərkəzlərin iştirakı ilə bir mühüm məsələni də qeyd etmək lazımdır ki, son illər Azərbaycanın dünya ölkələri ilə əlaqələrinin genişlənməsi əlverişli imkanlar yaratmışdır [12, 204].

Bu baxımdan hazırda kitabxana işçilərinin ixtisasartırma prosesində bir tərəfdən dünya təcrübəsini öyrənmək, digər tərəfdən isə bu prosesə inkişaf etmiş xarici ölkələrin mütəxəssislərini cəlb etmək zərurəti meydana çıxır.

Universitet kitabxanalarının metodik mərkəzi bu mərkəzlərin fəaliyyət göstərməsi müasir konsepsiyalar əsasında qurulmalıdır və bu konsepsiyalar özündə müəyyən prinsipləri ehtiva edir. Metodik mərkəzlərin fəaliyyət göstərməsi üçün bu mərkəzlərə verilən tələbləri 3 əsas paradigmada birləşdirmək olar.

1. Metodik mərkəzlərin əsas prinsipləri
2. Metodik mərkəzlərin əhəmiyyəti
3. Metodik mərkəzlərin funksiyaları [7, 237]

Metodik mərkəzlərin əsas prinsipləri:

1. Fasiləsiz Təhsil: Fasiləsiz təhsil yaşamaq, hər yaşda və həyat mərhələsində öyrənmənin mümkün olduğunu qəbul edir. İnsanlar məktəb təhsilini bitirdikdən sonra da yeni biliklər əldə etməyə və bacarıqlarını təkmilləşdirməyə davam etməlidir. O cümlədən, universitet kitabxanalarında çalışan kitabxana əməkdaşları.

2. **Bilik və Bacarıqların İnkişafı:** Bu yanaşma insanın bilik və bacarıqlarını zamanla yeniləyib inkişaf etdirməsini önə çıxarır. Müasir dövrdə texnologiya, iqtisadiyyat və sosial həyat sürətlə dəyişir, buna görə də hər kəsin bu dəyişikliklərə uyğunlaşmaq üçün davamlı olaraq yeni məlumat və bacarıqlar qazanması vacibdir.

3. **İnklüzivlik və fərdi yanaşma :** Fasiləsiz təhsil, hər kəsin, o cümlədən yaşlılar, əlillər, işsizlər, etnik azlıqlar və digər az təminatlı qruplar üçün təhsil imkanları təqdim edir. Təhsil heç kim üçün məhdudlaşdırılmamalıdır və hər kəsə inkişaf etmək üçün imkanlar yaradılmalıdır. Fasiləsiz təhsil, hər bir şəxsin ehtiyaclarına uyğun təhsil metodlarının tətbiqini təşviq edir. İnsanlar öz sürətlərinə və maraqlarına uyğun olaraq öyrənməlidir, bəziləri formal təhsil alarkən, digərləri qeyri-formal və ya onlayn kurslarla öz biliklərini artırır.

Metodik mərkəzlərin əhəmiyyəti:

1. **Müasir informasiya məkanına uyğunluq:** Müasir dünyada iş bazarı sürətlə dəyişir, yeni texnologiyalar və iş tələbləri meydana çıxır. Fasiləsiz təhsil sistemi, insanların iş həyatında müvəffəqiyyətli olmaları üçün yeni bacarıqlar əldə etmələrinə şərait yaradır.

2. **Dinamik inkişaf:** Bilikli və bacarıqlı əmək bazarı, ölkə iqtisadiyyatının inkişafını təmin edir. Fasiləsiz təhsil, ölkənin əmək resurslarını daha da səmərəli və məhsuldar edir.

3. **İnformasiya məkanında bərabərlik:** Fasiləsiz təhsil, sosial bərabərliyi təşviq edir. Təhsil imkanı olmayan insanlar da cəmiyyətə inteqrasiya ola, sosial və iqtisadi baxımdan daha yaxşı şəraitə sahib ola bilərlər.

Metodik mərkəzlərin funksiyaları:

1. **İnformasiya resurslarının təminatı:** Kitabxanalar, tələbələrə və müəllimlərə dərs proqramlarına uyğun tədris materialları, kitablar, elmi məqalələr, videolar və digər tədris resurslarını təqdim edir. Bu resurslar tədrisin keyfiyyətini artırır və müəllimlərə yeni tədris metodlarını tətbiq etmək üçün ehtiyac duyduqları məlumatları təmin edir.

2. **Metodik dəstək və məsləhət:** Kitabxanalar müəllimlər və tədqiqatçılar üçün tədris metodikası ilə bağlı məsləhətlər verən mərkəzlər kimi fəaliyyət göstərir. Onlar müasir tədris yanaşmalarını, elektron resurslardan istifadəni və innovativ öyrənmə metodlarını tətbiq etmək üçün müəllimlərə təlimlər və seminarlar təşkil edirlər.

3. **Onlayn resurslardan istifadə:** Müasir universitet kitabxanaları, müxtəlif onlayn mənbələr və texnologiyalar təqdim etməklə, müəllim və tələbələrə dərs materiallarını asanlıqla əldə etmə imkanı verir. Elektron kitabxanalar, interaktiv öyrənmə vasitələri və müxtəlif onlayn kurslar vasitəsilə, tədris metodlarını inkişaf etdirə bilərlər.

4. **Təlimlərin təşkili:** Kitabxanalar, müəllimlərə və tədqiqatçılara yeni tədris texnologiyaları, elmi tədqiqat metodları və müxtəlif tədris resurslarından istifadə barədə təlimlər və seminarlar təşkil edir. Bu təlimlər, kitabxanaların metodik mərkəz funksiyasını gücləndirir və təhsil işçilərinin peşəkar inkişafını təmin edir.

5. **Resursların Paylaşılması:** Kitabxanalar, universitetlər arasında məlumat və tədris resurslarının paylaşılmasını təşviq edir. Bu, həmçinin bir neçə universitetin kitabxanası arasında əməkdaşlıq və təcrübə mübadiləsi həyata keçirilməsinə imkan verir.

Ümumiyyətlə, kitabxanaçılıq peşəsi üzrə fasiləsiz təhsil sistemi ideyadan başlamış yerinə yetirilməsinə qədər 5 mühüm fazada əks olunmalıdır:

Konsepsiyanın formalaşması: buraya ideyanın formalaşdırılması, məqsədinin qoyulması, layihənin əsas əməllərinin formalaşdırılması, ilkin məlumatların toplanması, mövcud vəziyyətin təhlili daxildir. Sifarişçinin və digər iştirakçının tələblərinin və motivasiyalarının öyrənilməsi, alternativlərin təqdimatı kimi işlər də bu fəzada öz əksini tapmalıdır.

Texniki tapşırıqın formalaşması: bu fəzaya layihənin əsas məzmunu, baza strukturunun, texniki tapşırıqın işlənməsi və təsdiq edilməsi, layihə iştirakçılarının, kommunikasiya vasitələrinin cəlb olunması, işin gedişinə nəzarət kimi məsələlər daxildir.

Üçüncü mərhələ **layihələşdirmə** adlanır. Buraya ayrı-ayrı texniki tapşırıqların, lingvistik təminatın işlənməsi, layihənin təqdimatı, ekspertizası və təsdiqi kimi alt mərhələlər də daxildir.

Layihənin yerinə yetirilməsi adlanan dördüncü mərhələdə proqram təminatının işlənməsi, təhsil sisteminin düzgün tətbiq edilməsi, iştirakçıların üzərinə düşən işlərin yerinə yetirilməsinə nəzarət kimi işlər aiddir.

Sonuncu faza isə **layihələrin daimi istismara verilməsi** adlanır. Buraya bu tip kursların təşkili zamanı mütəxəssis kadrların daimi cəlb olunması, xüsusi münbit mühitin formalaşdırılması kimi vacib alt mərhələlər daxildir.

Nəticə. Fasiləsiz təhsil sistemi insanların həyat boyu öyrənməyi və öz biliklərini, bacarıqlarını inkişaf etdirməyi davam etdirmələri prinsipinə əsaslanan bir yanaşmadır. Bu sistem, ənənəvi məktəb və universitet təhsilindən sonra da təhsilin davam etdirilməsini təşviq edir və həyat boyu müxtəlif yaş qruplarına, sosial statuslara və peşələrə aid olan insanlara təhsil almaq imkanı verir. Fasiləsiz təhsil, yalnız akademik bilikləri deyil, həm də şəxsi inkişafı, peşəkar bacarıqları və cəmiyyətdəki dəyişikliklərə uyğunlaşma qabiliyyətini artırmaq məqsədi güdür. Müasir tendensiyalara istinad edərək və beynəlxalq təcrübəni əsas götürərək metodik mərkəzlərin fəaliyyətini daha da təkmilləşdirmək üçün aşağıdakı nəticələrə gəlmək olar:

- Təhsil və metodika sahəsindəki inkişafı dəstəkləyən və müasir yanaşmaları tətbiq edən bir mərkəz kimi fəaliyyət göstərməlidir.

- Təhsilin və elmi tədqiqatların informasiya təminatını həyata keçirməlidir.

- Təhsil metodlarını və kitabxana işlərini ən son yeniliklərlə inkişaf etdirmək, həmçinin müəllimlər və tələbələr üçün faydalı resurslara əlçatırılıq təmin etməlidir.

- Təhsil sistemindəki dəyişikliklərə cavab olaraq müxtəlif tədris materialları, metodik vəsaitlər, kitablar və resurslar təqdim etməli, həmçinin müasir texnologiyalar və onlayn resursları dəstəkləməlidir.

ƏDƏBİYYAT

1. “Kitabxana işi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu // “Azərbaycan” qəzeti, 1999, 14 mart.
2. “Mədəniyyət haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu // Xalq qəzeti, 1998, 18 aprel.
3. Azərbaycanda Respublikasında kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə “Dövlət Proqramı”nın təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı // “Pəşpublika” qəz., Bakı, 2008, 7 oktyabr.
4. Azərbaycanda kitabxanaların fəaliyyətinin yaxşılaşdırılması haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı // “Azərbaycan” qəz., Bakı, 2007, 21 aprel.
5. Xələfov A. Azərbaycanda kitabxanaçılıq təhsilinin inkişafı. Bakı: Maarif, 1987, 130 s.
6. Xələfov A. Azərbaycanda ali kitabxanaçılıq təhsili. Bakı, 1998, 124 s.
7. İsmayılov X. Azərbaycan Respublikasında kitabxana işinin metodik təminat sisteminin inkişaf tarixi (1918-2000): Monoqrafiya. B., 2000, 440 s.
8. Rzayev S. Kitabxana xidməti. Dərslik. Bakı: “Bakı Universiteti” Nəşriyyatı, 2009. – 337s.
9. Гардашев, Р. А. О. (2013). Проблемы организации непрерывного образования по библиотечному делу. *Вектор науки Тольяттинского государственного университета. Серия: Педагогика, психология*, (1), 55-58.
10. Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsi – 60: Biblioqrafik məlumat kitabı. Bakı: Bakı Universiteti Nəşriyyatı, 2008, 274 s.
11. Kazimi, P. F. O., & Mahammadli, D. H. O. (2021). Modern directions in library services with use of digital space (Security issues of the regional and industry information service). *Technium Soc. Sci. J.*, 25, 819.
12. Kushzhanov, N.V., & Mahammadli, D. (2019). The digital transformation of the oil and gas sector in kazakhstan: priorities and problems. *News Natl Acad Sci Repub Kazakhstan*, 3(435), 203-212.
13. Kazimi, P. F.O., & Mammadov, M. A.O. (2020). Assessment Of The Library Information Service (Modern Problems Of Library And Information Services). *American Scientific Journal*, (41-3), 41-44.

РАШАД ГАРДАШОВ

*Доцент Бакинского государственного университета,
Доктор философии по историческим наукам*

**МЕТОДИЧЕСКИЙ ЦЕНТР УНИВЕРСИТЕТСКИХ БИБЛИОТЕК
(Организация непрерывного образования по специальности «Библиотечное дело»)**

Система непрерывного образования по библиотечному делу должна осуществляться на основе специальных учебных программ, обеспечивающих обучение в высших учебных заведениях, методических центрах, на курсах повышения квалификации библиотечных кадров. Разработка общей стратегии системы непрерывного образования библиотечных кадров в нашей республике и ее обновление на основе единых иерархических принципов требует участия в этом процессе методических центров. Подготовка библиотекарей в нашей республике в системе непрерывного образования заключается в формировании библиотечного дела как системной деятельности, скоординированной с научно-практической, педагогической и методической точек зрения, которые дополняют друг друга в тесном единстве с системой методического обеспечения. Вышеизложенные положения трактуются в статье поэтапно в соответствии с исторической хронологией. Также была оценена деятельность университетских библиотек как методических центров в этой системе непрерывного образования.

Ключевые слова: Библиотеки вузов, информационные ресурсы, библиотечная сеть, библиотечные ресурсы, библиотекари, методический центр.

RASHAD GARDASHOV

*Associate Professor of Baku State University,
Doctor of Philosophy in History*

**METHODOLOGICAL CENTER OF UNIVERSITY LIBRARIES
(Organization of continuous education in the specialty "Library Science")**

The system of continuous education in librarianship should be implemented on the basis of special educational programs providing training in higher educational institutions, methodological centers, and advanced training courses for library personnel. The development of a general strategy for the system of continuous education of library personnel in our republic and its renewal based on uniform hierarchical principles requires the participation of methodological centers in this process. The training of librarians in our republic in the system of continuous education consists in the formation of librarianship as a systemic activity, coordinated from scientific and practical, pedagogical and methodological points of view, which complement each other in close unity with the system of methodological support. The above provisions are interpreted in the article step by step in accordance with historical chronology. The activities of university libraries as methodological centers in this system of continuous education were also assessed.

Keywords: University libraries, information resources, library network, library resources, librarians, methodological center.

Məqalənin redaksiyaya daxil olduğu tarix: 28 fevral 2025-ci il.

Məqalənin çapa qəbul olunma tarixi: 04 mart 2025-ci il.

Rəyçilər: t.ü.f.d. Sevda Xələfova, t.ü.f.d. Məmmədağa Baxışov.